

Datiivigenetiivi – ikivanhaa perintöä vai vanhan suomen nuori uudennos?

Nobufumi Inaba: *Suomen datiiivigenetiivin juuret vertailevan menetelmän valossa.* Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 272. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura 2015. 351 s. + liitteet 62 s. ISBN 978-952-5667-71-4.

Tutkimuksen tausta ja metodit

Suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen alaan kuuluva Nobufumi Inaban väitöskirja pyrkii kahteen rinnakkaiseen päämäärään. Ensinnäkin siinä pyritään kirjan nimen mukaisesti valaisemaan suomen kielen datiiivigenetiivin alkuperää. Datiiivigenetiivistä puhutaan esimerkiksi silloin, kun genitiivimuotoinen substantiivi tai pronomini esiintyy habitiiviadverbiaalin funktiossa, kuten ilmauksessa *hänen tulee nälkä*. Toiseksi on tarkoitus käydä kriittisesti läpi itämerensuomalaisvolgalaisten kielten *N*-genetiivin¹ alkupeuran tutkimus ja arvioida sitä sen perusteella, millaisia uusia tutkimustuloksia ensiksi mainittu kysymys tuottaa. Molemmat mainitut osa-alueet liittyvät läheisesti metodologiseen kysymykseen siitä, mitä historiallis-vertailevan syntaksin avulla kyetään tekemään ja mitkä empiiriset vähimmäisvaatimukset tälle tieteenhaaralle on asetettava. Kompleksinen ongelmanasettelu asettaa monografian tekstilajille erityisiä haasteita. Tekijä on kuitenkin onnistunut taitavan argumentoinnin ja virkistävän sanankäytön avulla sitomaan hyvin erilaiset osatutkimukset yhdeksi johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi.

1. Kieltenvälistä arkkimorfeemattista *N*-merkkiä tekijä käyttää merkitsemään sellaisia nykykielten sijamuotoja, jotka voi palauttaa *n*-päätteiseen alkumuotoon.

Nobufumi Inaban työ ei ole aivan tavallinen väitöskirja. Ainutlaatuista on jo sen valtavan laaja korpuspohjaisuus. Lisäksi sitä voidaan oikeutetusti pitää monitieteisenä. Tutkimuksessaan Inaba sukeltaa syvälle diakronisen fennistiikan, itämerensuomalaisen kielitieteen, historiallis-vertailevan fennougriistiikan, saamen tutkimuksen sekä muinaisskandinaviistiikan ydinalueille. Inaba käsittelee tyhjentävästi niin vanhan kirjasuomen, eteläsaamen kuin liivinkin korpuukset. Kaikkien tutkittujen kielimuotojen, kuten mordvan ja marin kielten, kattavien korpusten koostaminen ja analyysi ei ole ollut mahdollista, mutta näissäkin tapauksissa tekijä nojaa laajoihin aineistoihin ja on osittain myös itse laatinut ja toimittanut sähköisiä korpuksia esimerkiksi varhaisesta uusruotsista.

Väitöskirjalle jokseenkin epätavallista on myös sille luotu pitkä jännityskaari: tekijä on käsitellyt aihetta artikkeleissaan aina uusia relevantteja kysymyksiä esittäen jo paljon ennen väitöstutkimuksen tulosten julkaisemista. Lähtökohtana voidaan pitää Inaban tärkeää havaintoa vuoden 2007 *Virittäjässä*. Jo siinä heijastuivat monet entistä johdonmukaisemmin aineistopohjaiset premissit, joihin käsillä olevan väitöskirjan korpuskriittinen ote perustuu. Suomen lähisukukielten datiiivigenetiivistä puhuttaessa on esimerkiksi tähän mennessä toistuvasti viitattu vatjankieliseen esimerkkiin, joka edustaa datiiivigenetiivin habitiiviadverbiaalista käyttöä: *kumpa sinü näüttip paröp köikkia?* (Ariste 1948: 23). Kuitenkin vasta Inaba kyseenalaisti esimerkin edustavuuden. Hän todisti, että se on tärkeimpien vatjan kielen korpusten ainoa esimerkki, jossa datiiivigenetiivi ei esiinny infiniitiviraken-

teen subjektina. Jos nimenomaan juuri habitiiviadverbiaalinen käyttö katsotaan datiiivigenetiivin prototyyppisimmäksi käyttötavaksi, niin miksi lähisukukielistä ei näytä löytyvän pitävää todistusaineistoa datiiivigenetiivin alkuperälle? Jo aikaisemmin Inaba (2000: 78–80) on hyvin perusteellisesti todennut, ettei vanhan kirjasuomen ja sen myötä myöskään lähisukukielten nesessiivi- ja permissiivirakenteiden genetiivisubjektien alkuperäinen datiiivisuus ole selviö. Tätä toteamustaan olisi tekijä voinut käsillä olevassa työssään tarkentaa, etenkin kun toteamus perusteleen, miksi tutkimus ei keskity mainittuihin konstruktioityyppeihin.

Tutkimuksen lähtökohtien ja aineistoa selittävän sekä omistussuhteita ja niiden ilmaisukeinoja kuvaavan johdantoluvun jälkeen tekijä käsittelee toisessa luvussa kriittisesti suomalais-volgalaisen *N*-genetiivin alkuperästä eri aikoina esitettyjä hypoteeseja ja arvioi sekä niiden vahvuudet että heikkoudet. Hän luokittelee tähänastiset selityskerrostumat neljään eri metahypoteesiin ottaen samalla huomioon eri osahypoteesien väliset moninaiset riippuvaisuussuhteet. Aikaisempiin yleiskatsauksiin verrattuna hän onnistuu tällä tavoin systemaattisemmin järjestämään *N*-sijojen alkuperää käsittelevässä laajassa ja monikerroksisessa keskustelussa esille tulleet erilaiset kannanotot ja spekulatiot. Yhden hypoteesin mukaan *n*-genetiivi on kehittynyt kanta-uralin genetiivis-instruktiivisesta *n*-sijasta (*GI-hypoteesi*; hypoteesien nimitykset ovat Inaban).

Toisen teorian mukaan genetiivisijan juuret löytyisivät vanhasta possessiivisesta adjektiivijohtimesta (*ADJ-hypoteesi*). Yleisesti epäsuosioon joutunut mutta toistaiseksi vielä kumoamatta jäänyt selitys yhdistää *n*-genetiivin loppuheittoiseen *nA*-lokatiiviin (*LOK-hypoteesi*). Viime vuosikymmeninä viitattiin kuitenkin useimmiten *LAT-hypoteesiin*, jonka mukaan genetiivi on kehitty-

nyt kanta-uralin *n*-latiivista sen datiiivisen funktion kautta. *LAT*-hypoteesin kannattajiin aikanaan lukeutui myös väitöskirjan tekijä itse (Huomo & Inaba 1997).

Työssä sijamuodoista käytetään osittain eri nimityksiä vaihtelevien lähteiden vuoksi. Niinpä välillä puhutaan esimerkiksi *n*-akkusatiivista, jota muuten pääasiallisesti *Ison suomen kielioopin* (jatkossa ISK) mukaisesti käsitellään genetiivinä. Historiallis-vertailevassa syntaksissa sekä sijamuotojen muuttuva funktio että niiden vaihteleva muoto vaikeuttavat sopivien nimitysten löytämistä, olletikin kun suurin osa lähteistä on ilmestynyt ennen ISK:n synnyttämää uutta käsitystapaa. Usein olisi varmasti ollut parasta ottaa nimeämisessä huomioon sekä muoto että funktio ja puhua esimerkiksi akkusatiivi-, datiiivi- ja possessiivigenetiivistä. Selvyyden vuoksi poikkean tässä arvostelussa Inaban yleisesti noudattaman ISK:n mukaisesta nimeämistavasta ja puhun akkusatiiveista ja genetiiveistä suomen kielioopin perinteisessä merkityksessä.

Vanhan kirjasuomen datiiivigenetiivisten habitiiviadverbiaalien käyttö ja distribuutio

Hypoteesia, jonka mukaan *N*-genetiivi olisi kehittynyt latiivista, on tähän mennessä tuettu muun muassa datiiivigenetiivin lukuisilla allatiivin habitiivisen käyttömallin mukaisilla esiintymillä vanhassa kirjasuomessa. Hyvin tunnettu vertailupari käy ilmi jo väitöskirjan kansikuvasta, joka koostuu Agricolan *Uuden testamentin* Luukkaan ja Markuksen evankeliumien katkelmista: *ette me Keisarille weron annama* (Lk 20:22) ~ *Ette me Keisarin Weron annama* (Mk 12:14). Jos samaa tekijän koostamaa kansikuvaa katsotaan uudelleen väitöskirjan lukemisen jälkeen, niin käy ilmi, että Inaba on piilottanut sinne selityksensä datiiivigenetiivin alkuperästä. Vanhaa tulosijaista alkuperää korostavan *LAT*-hypoteesin kannalta tärkeä tieto on

myös se, että vanhasta kirjasuomesta ei löydy sellaisia esimerkkejä, joissa genetiivillä olisi *n*-latiivin mahdollisena jatkajana produktiivinen lokaalista suuntaisuutta ilmaiseva funktio (s. 88–90).

Kirjoittaja on toki jo aikaisemmissa tutkimuksissaan selvittänyt vanhassa kirjasuomessa käytetyn datiiigenetiivin olemusta ja käyttöä. Väitöskirjansa kolmannessa luvussa hän kuitenkin terävöittää olennaisesti tähänastista kuvaa datiiivisen genetiivin vähittäisestä katoamisesta. Tarkalla lähdekriittisellä otteella Inaba identifioi kaikki datiiigenetiivin esiintymät, jotka eivät ole kirjoittajien tai kääntäjien suoraan itse tuottamia vaan aikaisemmista teksteistä kopioituja. Tätä kriittistä menetelmää, jossa hän jättää kopiot pois kvantitatiivisista analyysistä, hän soveltaa myöhemmin myös muunkielisiin korpuksiin. Vanhan kirjasuomen osalta se osoittaa selvästi, että datiiigenetiivi hävisi ainakin kirjakielen nopeammin kuin on aikaisemmin oletettu. Inaba (s. 81) identifioi kuitenkin myös datiiigenetiivisen ilmauksen, joka näyttää vastoin yleistä kehitystä edelleen vahvistuneen vanhan kirjakielen aikana. Kyse on tapauksesta *antaa A:n suuta* 'suudella A:ta'. Tähän tekijä ehdottaa mahdolliseksi selitykseksi, että ilmaus tulkittiin saksan ja ruotsin mallin mukaisesti yhdeksi verbiksi, johon liittyy suora objekti (s. 300–301). Monet yhteen kirjoitetut muodot tukevat ajatusta *suuta-antaa*-muotoisen verbin syntymisestä. Toisaalta en pystynyt löytämään vanhan kirjasuomen korpuksen harvoista tämän ilmauksen sisältävistä kieltolause-esimerkeistä sellaista, jossa patientin roolissa oleva lauseenjäsen olisi odotuksen mukaisesti partitiivissa.

Käsillä olevan työn argumentaation puitteisiin olisi mielestäni sopinut tieto siitä, missä määrin habitiiviadverbiaalit esiintyvät allatiivissa ja datiiivisessä genetiivissä kussakin lähteessä ja millaisena datiiigenetiivin määrällinen suhde näyt-

täytyy sellaisten verbien kohdalla, joiden habitiiviadverbiaali merkitään vaihdellen kummankin sijan avulla. Tätä seikkaa koskevia havaintoja Inaba (2000: 67–68) on aikaisemmin ehtinyt esittää vain valikoiduista verbeistä ja teksteistä. Vielä hyödyllisempänä pitäisin kuvausta, jossa itse habitiiviadverbiaalit erotetaan toisistaan niiden semanttisten ja morfologisten ominaisuuksien perusteella. Merkityksetön ei ole esimerkiksi kysymys siitä, korreloiko habitiiviadverbiaalin sijanvalinta jossain määrin sen taivutustyyppin ja ennen kaikkea sen numeruksen kanssa. Tällainen analyysi olisi osaltaan kenties myös tarjonnut lisätukea kirjoittajan väitteelle allatiivin ja datiiivisen genetiivin monessa suhteessa vapaasta vaihtelusta (s. 88). Olisi ollut myös paikallaan selvittää, mitkä datiiigenetiivin esiintymät kyseeseen tulevissa vieraskielisissä lähtöteksteissä vastaavat epäsuoria objekteja ja mitkä näistä esiintymistä on muotoiltu lähtöteksteistä poikkeavalla tavalla tai esiintyvät tekstiosissa, jotka eivät lainkaan perustu vieraskielisiin lähtöteksteihin.

Joitakin huolimattomuusvirheitä on harmillisesti jäänyt tietoihin genetiivissä olevien habitiiviadverbiaalien suhteellisesta määrästä vanhassa kirjasuomessa. Vanhan kirjasuomen korpuksen mukaan ensimmäisessä suomenkielisessä Raamatussa on yhteensä 905 874 sanaa, ei 3 428 618, niin kuin Inaba esittää. Lähdeviitteestä selviää, että kirjoittaja on erehdyksessä kirjannut työhönsä koko Vanhan kirjasuomen korpuksen sanamäärän. Toimituksellisenä lapsuksena voi pitää yhden numeron puuttumista Eerik Sorolaisen *Postillan* (I 1621, II 1625) sanamäärässä, joka laskujeni mukaan on 456 000 sanaa esitetyn 56 000 sanan sijaan (s. 63). Nämä lapsukset eivät silti vaikuta itse argumentaatioon, sillä Inaba kokeneena korpuslingvistinä tietysti tietää aineistonsa todellisen laajuuden. Jonkin veran ongelmallisempia ovat virheet, joita on eksynyt genetiivissä olevien habitiivi-

adverbiaalien esiintymien absoluuttisiin määriin. Kirjoittajan mukaan esimerkiksi Sorolaisen *Postillan* ensimmäisessä osassa esiintymiä olisi *tulla*-verbiin yhdistyneenä 47, kun todellinen luku on 11 esiintymän kahteen kertaan laskemisen vuoksi vain 36 (ks. s. 391, esimerkit 72–82).

Datiivisten genetiivimuotojen tunnistamisessa Inaba tukeutuu oikeaoppisesti erityisesti vanhan kirjakielen tekstien eri versioihin ja vieraskielisiin lähtöteksteihin sulkeakseen pois mahdolliset harhaanjohdatavat tulkinnat, jotka voivat seurata nyky-suomeen pohjautuvasta näkökulmasta (s. 50–52). Suurin osa genetiivissä olevista habitiiviadverbiaaleista on allatiivin käyttömallin mukaisia; joitakin esiintymiä löytyy myös tekstiyhteyksistä, joissa odotuksenmukainen sija olisi adessiivi. Tarkkaan rajattuna näkisin tekstiyhteyden antavan jopa mahdollisuuden datiiivisen genetiivin tulkittamiseen illatiivin käyttömallin mukaan, joskin tämä genetiivin käyttö lienee sekundaarin kontaminaation tulos. Tässä suhteessa huomionarvoisia ovat esimerkiksi seuraavat poiminat Sorolaisen *Postillasta*: *Ja nijn palio cuin tämän Ewangeliumin tule* – – (Sorolainen 1621: 1236) ja *Njin palio cuin tähän ensimeisen Cappalen twle* – – (Sorolainen 1621: 1237). Tekstiyhteyden perusteella voi olettaa, että toisen esimerkin illatiivissa oleva demonstratiivipronomini ei viittaa anaforisesti edellä mainittuun vaan on pikemminkin osa kolmijäsenistä substantiivilauseketta, jossa esiintyy tulkinnasta riippuen sijan inkongruenssia. On mahdollista, että tässä kohden mallina ovat olleet eräänlaiset kahdensuuntaiset konstruktio, joissa illatiivi esiintyy yhdessä datiiivisen genetiivin kanssa: – – *mitä sinun sijhen tule?* 'Mitä se sinulle kuuluu?' (Sorolainen 1621: 1144).

Lisäksi on ajateltavissa, että illatiivinen tulkinta on peräisin nimenomaan *kap-pale*-taivutustyyppin genetiivimuodosta, jonka äänneasu muistuttaa muihin taivutustyyppihin kuuluvien sanojen illa-

tiivimuotoja. Joka tapauksessa tämän selvästi illatiivisen demonstratiivipronominin esiintymän perusteella voidaan myös useita muita esiintymiä pitää moniselitteisinä, koska monet genetiivi- ja illatiivimuodot ovat vanhassa kirjasuomessa homografisia. Lisävalaistusta asiaan saataneen edellä ehdotetusta tilastollisesta analyysistä, jossa habitiiviadverbiaaleja tarkastellaan taivutustyypeittäin.

Vanhan kirjakielen datiiivigenetiivisten habitiiviadverbiaalien tyhjentävän korpuspohjaisen analyysin huomionarvoisin ja selkeydessään yllättävin tulos on kuitenkin eräs distributiivinen seikka. Inaba (s. 78–79) toteaa luotettavasti, ettei datiiivigenetiiviä ole missään kirjallisessa lähteessä käytetty puhumista ja sanomista tarkoittavien verbien kanssa, *käskeä*-verbiä lukuun ottamatta. Mahdollisen selityksen tähän omituiseen rajoitettuun allatiivin habitiivisesta käyttömallista poikkeamiseen tekijä pitää kuitenkin toistaiseksi ässänä hihassaan. Ennen kortsinsa paljastamista hän tutkii liivin datiiivia sekä etäsukukielten *N*-genetiiviä löytääkseen niistä piirteitä, jotka mahdollisesti voidaan yhdistää suomen datiiivigenetiivin distribuutioon ja käyttöön.

Liivin datiiivin ja etäsukukielten *N*-genetiivin syntaktiset piirteet

Neljäs luku on omistettu liivin datiiiville. Tämä hyvin laaja osatutkimus ei tosin ainakaan tämän työn puitteissa tuo mitään mullistavaa *N*-genetiivin alkuperän arvoitukseen. Perusteellisen korpustyön pohjalta Inaba onnistuu kuitenkin kumoamaan lopullisesti Kettusen esittämän LOK-hypoteesin (s. 169) ja osoittamaan tämän liivin kielen kuvauksessa esiintyvät epäselvyydet, joiden voidaan jopa epäillä olevan osittain strategisia. Lisäksi tekijä todistaa, että suomen ja liivin datiiivigenetiivin välillä on se tärkeä ero, että liivin datiiivi liittyy sanomista merkitseviin verbeihin.

Viidennessä luvussa käsitelty eteläsaamen kieli poikkeaa kaikista itämeren-suomalais-saamelaisista kielistä siinä, että kielessä on sellainenkin omistuslause-tyyppi, jossa omistajaa merkitään geneetiivillä. Tutkimalla eteläsaamen omistus-suhteiden erilaisia ilmaisukeinoja muiden saamelaiskielten kontekstissa Inaba pyrkii saamaan selkoa siitä, voidaanko olettaa *N*-genetiivillä omistajaa merkitsevän omistuslauseen palautuvan paikallissijalla omistajaa merkitsevään omistuslauseeseen. Vaikka kaikki laajan ja tarkan analyysin mielenkiintoiset yksityiskohdat eivät olisikaan välittömästi relevantteja tutkimuksen keskeisten kysymysten kannalta, niistä kuitenkin selviää, ettei käsillä olevien korpuksien pohjalta löydy mitään syntaktis-funktionaalisia tekijöitä, joiden perusteella voisi vakuuttua eteläsaamen ”datiivigenetiivin” ja suomen datiivigenetiivin yhteydestä. Viidennen luvun katsaus marin ja mordvan omistus-suhteiden ilmaisukeinoihin perustuu laajasti jo olemassa oleviin morfosyntaktisiin kuvauksiin. Inaban tarkan kriittinen volgalaiskielten analyysi tukee eteläsaamasta jo esitettyjä tutkimustuloksia ja tuo samalla esiin uusia kysymyksiä *N*-sijojen taustasta.

Kyseisten *N*-genetiivin sisältävien suomen sukukielten analyysit eivät tue LAT-hypoteesia eivätkä myöskään anna min-käänlaisia lisätodisteita sille, miksi sanomista ja puhumista tarkoittavien verbien habitiiviadverbiaalia ei merkitä datiivigenetiivillä vanhassa kirjasuomessa. Tästä näkökulmasta ei tunnu enää mahdotto-malta, että alkuperäisenä pidetyn datiivigenetiivin juuret olisivatkin kielikon-takteissa.

Muinaiaruotsin ja varhaisen uus-ruotsin sijasysteemin muutoksen vaikutus

Seitsemännessä luvussa Nobufumi Inaba etsii datiivigenetiivin vierasperäisiä juu-

ria ruotsin kielestä tarkoin rajatun kor-pustutkimuksen avulla. Hän aloittaa tai-tavasti spekulatiivisilla ajatusleikeillä ja selittää sitten korpusesimerkkien perusteella datiivigenetiivin käyttötavan funktioanalogiana myöhemmän muinai-ruotsin mallin mukaan, jossa objektisijan päällekkäiskäyttöä esiintyi sijasysteemin perinpohjaisen muuttumisen seurauk-sena. Päällekkäiskäytöllä tarkoitetaan, että vanhaa ruotsin datiivin ja akkusa-tiivin yhteen lankeamisen kautta synty-nyttä synkretististä datiivi-akkusatiivia käytettiin sekä suoran että epäsuoran ob-jehtin merkitsemiseen. Tätä mallia seu-raten suomen kielessäkin alettiin käyttää prototyypistä objektisijaa merkitsemään sekä myönteistä yksikön totaaliobjektia että ruotsin epäsuoraa objektia vastaavaa habitiiviadverbiaalia. Funktioanalogia ei kuitenkaan tarttunut sanomista tarkoita-viin verbeihin, koska näiden epäsuo-ria objekteja oli ruotsissa jo varhaisessa vaiheissa alettu merkitä prepositioraken-teilla. Poikkeuksena olivat ruotsissakin tietyt käskemistä merkitsevät verbit. Pää-lekkäiskäyttö ei kuitenkaan aiheuttanut isompia ongelmia, koska habitiiviadver-biaali on tavallisesti jo pelkästään semant-tisen luonteensa perusteella erotettavissa objektista. Ruotsista Inaban perusteelli-nen korpusanalyysi tuo esiin myös uuden mielenkiintoisen kysymyksen skandina-vistiikan ratkottavaksi: mistä syystä epä-suoraa objektia alettiin (erityisesti ruot-sissa) merkitä prepositiolla sanomista merkitsevien verbien kanssa?

Analogioiden tehokkuus

Vaikka ruotsin mukainen funktioanalo-gia on mielestäni todennäköinen, tästä ei kuitenkaan suoraan voi päätellä, että ge-netiivin datiivinen tulkinta perustuisi pel-kästään ja kokonaan vieraan mallin mu-kaisiin objektimuotoisiin habitiiviadver-biaaleihin. Voidaan esittää kysymys, miksi suomensisäisen analogian tie on vienyt

juuri synkretistisistä eli monitulkituista yksikön genetiivi-akkusatiivimuodoista yksiselitteisiin genetiivin monikko-muotoihin. Kielikontaktin esille nostama kehitys ei nimenomaan ole jäänyt monikon akkusatiivimuotoihin, joihin kieltenvälisen funktionaalisen analogian epäilemättä olisi pitänyt johtaa ja joista Inaba muutamana esiintymän myös mainitsee (s. 85). Inaba itse toteaa, ettei substantiivien monikon genetiivi kuulu objektin sijoihin edes vanhassa kirjakielessä. Harvoja monikon genetiivin objektin tapauksia hän pitää yksittäisinä poikkeuksina. Mikä antoi siis aiheen tulkita nimenomaan genetiiveinä synkretistiset genetiivi-akkusatiivimuodot, joita voitiin myöntölauseen totaaliobjektianalogian ansiosta käyttää nyt myös suomen kielessä habitiiviadverbiaaleina? Inaba esittää syyksi analogiaa *n*-sija = *lle*-sija. Toisin sanoen kun ennen kielikontaktia habitiiviadverbiaali ilmaistiin numeruksesta riippumatta samalla muuttumattomalla tunnuksella, nimittäin allatiivilla, siirtyi tämä asiaintila analogisesti myös *n*-sijan käyttöön. Tekijän mukaan asiaa ei pidä ymmärtää niin, että ruotsin mallin mukaisen analogian ja suomen sisäisen analogian välillä olisi ollut aikaero. Tätä ajatusta ei voi sulkea pois, mutta siihen liittyy myös ongelmia. Monikolliset substantiiviset habitiiviadverbiaalit olivat samanaikaisesti kahdenlaisen mutta toisilleen vastakkaisen analogisen vaikutuksen alaisena.

N-päätteisen objektisijan käytön habitiiviadverbiaalin sijan merkintään on pitänyt vain noin sadassa vuodessa – vieraan analogialähteen ilmestymisestä ruotsin kieleen vuoden 1450 tienoilla aina Agricolan kirjoituksiin asti – vahvistua niin paljon, että se saattoi suomen kielessä allatiivin myötävaikutuksella luoda riittävän vahvan analogiapaineen, joka syrjäytti *n*-päätteettömän objektisijan habitiiviadverbiaalisen funktion monikosta täysin. Voidaan olettaa, että ulkoinen analogiapaine jatkui tietyn aikaa myös olete-

tun kielensisäisen analogisen muutoksen aikana.

Analogisen *n*-sija = *lle*-sija -asetelman heikkous on se, että se tukeutuu kielensisäisesti vain muotopohjaiseen yhdyssiteeseen. Tällaisista puhtaasti muodollisista näkökohdista tarkasteltuna olisi sama *n*-sija voinut monikossa ottaa habitiiviadverbiaalin sijaan myös totaaliobjektin funktion. Samoin kuin muuttumaton allatiivipäätte habitiiviadverbiaaleissa, olisi muuttumaton partitiivi kielteisen totaaliobjektin kohdalla voinut välittää mallin kielenkäytön ohjaamiseksi yhtenäisempään suuntaan. Se, että mainitsemani analogista verrantoa ei vanhasta kirjakielestä juuri tapaa, ei tietenkään ole millään tavoin pitävä argumentti Inaban esittämää analogiaa vastaan. Haluan ennemminkin korostaa sitä, että analogia *n*-sija = *lle*-sija vahvistuu ratkaisevasti, kun oletetaan lisäksi semanttis-funktionaalinen yhdysside datiiivisesti käytettyjen yksikön genetiivi-akkusatiivimuotojen akkusatiivisen ja genetiivisen tulkinnan välille. Yhdyssiteen selityksessä tarkentuu se, miksi kyseiset muodot eivät tule tulkituiksi funktionsa mukaan vain akkusatiiveina, joiina ne ensisijaisesti ruotsin objektianalogian kautta suomeen vakiintuivat, vaan samanaikaisesti ne voivat hahmottua kielensisäisesti myös genetiivimuotoina. Genetiiviksi tulkitsemista on vaikea ymmärtää ilman tätä semanttista stimulanttia – perustuuhan objektifunktion analogia ensisijaisesti juuri akkusatiiviin.

Yksi mahdollinen peruste olisi se, että suomen kielessä oli tuona aikana konstruktioita, joissa genetiivimuodot tulkittiin esimerkiksi uudenlaisten habitiiviadverbiaalien tukeman reanalyysin kautta tulosijaisina. Vielä tutkittavia ehdokkaita tällaisiksi konstruktioiksi ovat Inaban työssä vähemmälle huomiolle jääneet suomen genetiivisubjektilliset permissiivirakenteet, jotka Inaba (s. 87) Leinon (2003) käsityksestä osittain poiketen alus-

tavasti yhdistää puhtaasti vieraan mallin mukaiseen funktionaaliseen analogiaan. Senkin lisäksi löytyy erilaisia monitulkintaisia ilmauksia, joille genetiivin possessiivinen tulkinta tuntuu yhtä luontevalta kuin datiiivinen tulkinta. Hyvä esimerkki on paljon käytetty fraasi *Jumalan kiitos*, jolle löytyy relevanteista kontaktikielistä sekä possessiivisia että datiiivisiä vertailumalleja.

Lopuksi

Inaban habitiivisesti käytetyn datiiivigenetiivin vierasperäisyyteen viittaavaa hypoteesia voi vielä selvittämättä jääneistä kysymyksistä huolimatta pitää uraauurtavana. Uuteen selitykseen sopinee hyvin sekin seikka, että datiiivigenetiivi esiintyy suomen länsimurteissa useammin ja moninaisemmissa rooleissa (s. 49; Inaba 2007: 587–588). Jonkin verran yllättävää on, ettei Inaba loppuargumentaatioissaan korosta tätä argumenttia. Juuri Inaban muinaisruotsin ja varhaisen uusruotsin osatutkimuksessaan esille tuomat uudet ja selkeät tulokset ovat todistuksena siitä, ”kuinka vaarallista on esittää puhtaasti järkeviltä kuulostavin selityksin diakronisia kuvauksia ilman aineistoon pohjautuvia perusteita” (s. 305). Tässä mielessä tutkimus on myös erittäin tärkeä ja virkistävä metodologinen kannanotto.

MARKO PANTERMÖLLER
panter@uni-greifswald.de

Lähteet

- ARISTE, PAUL 1948: *Vadja keele grammatika*. Nõukogude soome-ugri teadused 9; Sovetskoe finnougrovedenie 9. Tartu: Teaduslik kirjandus.
- HUUMO, TUOMAS – INABA, NOBUFUMI 1997: Irrallinen genetiivi ja omistusrakenteen ongelma. – *Virittäjä* 101 s. 27–48.
- INABA, NOBUFUMI 2000: Genetiivin ja partitiivin datiiivinen käyttö vanhassa kirjasuomessa. Sijanmerkinnän ja sijajärjestelmän suhteesta. – *Sananjalka* 42 s. 47–85.
- 2007: Vanhan kirjasuomen asema diakronisessa kielentutkimuksessa: tapaus datiiivigenetiivi. – *Virittäjä* 111 s. 582–590.
- ISK = Hakulinen, Auli – Vilkkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. SKST 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEINO, JAAKKO 2003: *Antaa sen muuttua. Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys*. SKST 900. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SOROLAINEN 1621 = ERICI, ERICUS 1988: *Postilla I*. Näköispainos. SKST 487. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vanhan kirjakielen korpus*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/vks_coll_rdf.xml (6.10.2106).